

DISPUTATIO PHYSICA

P.

P. 29

ELEMENTIS IN GENERE,

Quam,

Afficio Sacro Sancte Trinitatis
In inclyta ac Regia Sveonum ad Salam Academia

S U B P R Æ S I D I O

Excellentissimi Viri,

M. JOHANNIS L. STALENI,

*In prefata Academia Græcæ lingvæ Professoris Publici &
Ordinarij, fautoris & præceptoris unicè observandi,*

Placide disquisitioni publicè submittit

LAURENTIUS UDDONIS

ROBERGIUS, Smolandus.

*In Auditorio Gustaviano ad diem 3. Decembris horū à
septima antemeridianis.*

UPPSALIAE

Typis WALLIANIS, ANNO M. DC. XXIVL

DISPENSATION

HISTORICAL

Proœmium.

UTilitatem, jucunditatem, & necessitatem elementorum quilibet (qui Philosophiam naturalem vel limine salutavit) omnino me tacente facile agnoscit; quis tam stupidus, qui domum aliquam dulchrè fabrefactam intueatur, & non architecti ingenium & industriam admiretur agnoscat laudet! Quis igitur mortalium dum in elementorum penetralia admittitur eorumque concursum attendit, qui adeo efficax est, ut ex quatvor corporibus unum consiciat, viresque elementorum, eaque in naturalia minima servata proportione qualitatis ex quantitatis eorum, sub nova formæ mixti dominio consistant, ordinem dum attendit, & adscensum quomodo gradatim elevetur & in statu altiori ampliores assumit perfectiones, terra hic globus tantus tamque gravis, in medio aëre Deo librante suspenditur, juxta illud Poëta:

Terra pilæ similis nullo fulcimine fixa;

Aëre subiecto tam grave pendet onus.

Quis inquam cum Ecclesiaste non dicat nihil sub Soli geri cuius sapientiam omnes mortales non admirentur. Si enim Protogenes ex tenuitate & subtilitate lineæ Apellem summum artificem ut est apud Plinium lib. 35. cap. 10. cognovit, multo certius & re- certius ex elementorum inspectione verus artifex Deus cognoscitur, hac eius potestatem miris agendi virtutibus undiqueque commendant, sapientiam potentiam & bonitatem declarant, cumque quasi digito monstrant, quod autem quorundam dentibus non conteritur & intraplicaturas ventriculi non quivis concoqui patiatur, optimè tamen quidam, unde Augustinus supra Psalmum 148. Et si nos non intelligimus quid & quare fuit demus hoc prudenter.

dentia ejus, quia sine causa factum non est, & non blasphemabimus
dicentes: quare hoc quare illud, male hoc fecit. ubi laus ejus per-
didisti inquit alleluja. Omnia namque admirabili varietate con-
fidentur & attollunt artificem & cum regio psalmographo ex psal-
mo antepenultimo infinitam eius bonitatem laudibus decantant
quod officium non minus elementa prstant. Hanc igitur ju-
cundam & perutilem materiam de quatuor elementis ex natu-
rali philosophia campo amanissimo, multiplici rerum ubertate
referto selectam incidi disputationis subiycere excercitij causa
(ut mutuo colloquio veritas, tanquam ex duorum solidi-
rum corporum attritione ignis elicetur, sic extrahatur)
apud animum meum constitui, ut in eius gloriam
vergat faxit, Jehova.

DISPUTATIONIS

De

Elementis in genere THEISIS I.

HAud quemquā mentis com-
potem inficias iterum puto corpora simplicia sive
elementa in Sphēra entium naturalium dari, ex quibus
mixta constantur cum hæc sine illis esse non possunt.

II.

Missis illis corporibus simplicibus quæ quotidia-
nis mutationibus obnoxia non sunt, ad campum simpli-
cium corporum sublunarium pro modulo ingenij ani-
mum convertimus.

III.

Horum munia universalia cum duo sunt i. ut
sint partes integrantes hujus mundi, cuius machinam
una compleant cum cœlo; alterum ut sint principia &
causæ naturales, rerum physicarum compositarum,
secundum priorem considerandi modum in sua essen-
tia & natura nobis generalitè, prout scilicet sunt cor-
pora simplicia sine ulla relatione ad constitutionem
mixtorum expendenda sunt.

IV.

Comoda initia cum à definitione ducantur juxta
monitum Cic. lib. i. off. Scal. exc. i. Sec. i. nos quoque
ex lege methodi in frontispicio hujus disquisitionis à

definitione quæ omnium anchora est firmissima à qua
TOTI ESTI innotescit ordiamur eorumq; quidditatem,
non ut volumus, sed ut quimus indagabimus^s.

V.

Elementa sunt corpora simplicia, homogenea, se-
cundum partes mutabilia, quæ in hoc sublunari mun-
do certa occupant spacia, inq; illis per suas proprias for-
mas substantiales consistunt, & per qualitates primas
nobis innotescunt, quæq; universi hujus machinam inte-
grant.

VI.

Circa hanc materiam disputationis duo sese offe-
runt *Onomatologia* seu definitio nominalis, ipsum defini-
tum respiciens; *Pragmatologia* seu definitio realis^s.

VII.

In definitione nominali iterum duo attendan-
tiens 1. *Etymologia* seu nominis notatio 2. *Homonymia*
seu diversa nominis significatio.

VIII.

Etymologiam quod concernit dicitur græcis
STOIKEION APO TUV STOIKIEN, quod est ordine progredi,
latinis elementum, ab effectu quasi alimentum, ab alen-
do quod omnia mixta ex elementis (quæ alimento in-
digent) alantur.

IX.

Deductione etymologias omissa, reliquum termi-
num restringendum aggredimur, eumq; ab umbra ma-
tris erroris vindicabimus, ne sua ambiguitate lectorem
decipiat & in erroneas abducat vias ut monet Arist. cap.
6. cat. part. & phys. c. 4.

X.

Homonymiam quod attinet, usurpatus vox ele-
menti 1. pro quolibet uno indivisibili quo significatu u-
nitas

nitas dicitur elementum numeri punctum linea. 2. pro principijs & præceptis cuiuslibet artis. 3. pro primis principijs cuiuslibet corporis quo sensu materia & forma dicuntur elementa. 4. pro eo quo aliquis ordo componitur. 5. pro cœlo quatenus cum sublunaribus constituit hanc mundi machinam, & ut reliquis contradistinxitur dicitur quintum elementum atq; ob dignitatem & situm dicitur primum. 6. prout importat habitudinem causalitatis quo sensu ab Armando de bel. vif. cap. 247. quatvor ei tribuit conditiones desumptas à lib. 5. Math. Arist. prima ut sit causa à qua fit aliquid & p hoc pertinet ad genus causæ materialis & eo sensu forma elementum dici nequit. 2. ut est principium in illo genere, sic farina non potest dici elementum panis quia habet aliquid se prius scilicet granum. 3. ut ea materia sit existens & intrinsica per quod differt ab omni eo ex quo fit aliquid sicut ex materia transeunte sive sit privatio sive materia privationi & contrarietati subjecta quæ est materia transiens cum dicimus homo doctus ex homine non docto, oportent enim elementa manere in his quorum sunt elementa. 4. quod habeat aliquam speciem quæ non divit in duas alias diversas per quod elementum differt à materia prima quæ nullam speciem habet & ab omnibus alijs materijs quæ in diversas species resolvi possunt sicut corpus humanum in carnes ossa humores & ejusmodi: & hæ quatvor conditiones concurrunt in corporibus respectu mixtorum.

XI.

Realis genere & differentia absolvitur, genus *est* *corpus*, et si elementa valde subtilia sint ita quidem ut sensum omnem effugiant è numero corporum eximi non possunt habet & gravia & levia elemēta molē corporeā

unde quicquid inde componitur corpus est, ex non corpore enim non potest componi corpus *EISI TON SONANTON TASTOIKETIA SOMATA* inquit Arist. 4. phys. cont. 10,

XII.

Et differentia exprimitur his verbis, simplex sublunare: quod in alia elementa dividi nequeant non tamen omnimoda simplicitate sunt simplicia nam ex principijs composita sunt elementa materia scilicet prima & forma sed respectu mixtorum dicuntur simplicia, quæ considerari potest tum ratione compositionis, tum ratione resolutionis: in elementa enim mixta resolvuntur ex quibus enim mixta proxime componuntur in ea primo resolvuntur, at ex elementis proximè componuntur E. primum dico non ultimum, nam elementum resolvere si voluerimus tum ad materiam & formam devinetur quæ ultima est resolutio.

XIII.

Hisce prælibatis ut in eorum cognitionem plenius ac planius deveniamus eorum rationem secundum causas, affectiones, figuram, rimabimur, numerumq; investigabimus & qualitates leviter tangemus.

XIV.

Causæ sunt tam externæ quam internæ, externæ ut efficiens & finis, efficientem causam elementa habuisse sacræ paginæ docent, non autem suissè ab æterno (ut quidem volunt) sed à Deo tèr optimo max. à quo omnia quæ facta sunt una cum cœlo in principio creata sunt singula perfecte & absolute exornata & à reliquis singulis distincta.

XV.

Deus frustra aliquid cum non fecerat, elementa suum habent finem qui est vel principalis ut Dei gloria

ex illis cognitis, homines ejus bonitatem potentiam sapientiam intelligent & admirantur, vel secundarius ut una cum cœlo perficiant hoc universum; in speciali vero consideratione respectu mixtorum ex illis plurimæ scatent utilitates.

XVI.

Internæ materia & forma, materia est prima illa ex qua omne corpus simplex quæ indifferenter se habet ad quodlibet elmeentum.

XVII.

Forma est natura interna activa & substantialis per quam intrinsecus, essentialiter constituitur elementum quæq; est prima causa efficiens elementorum qualis vero illa sit incognitum nobis, à priori enim nulla forma substantialis in hac vita innotescit excepta anima, rationali. Ob mentis igitur cæsitudinem quod minus appareat, quidam qualitates primas elementorum formas esse putarunt, sed fallunt & falluntur quia nulla accidentia constituunt corpus, sed quia per easdem formas describuntur manifestum est eas præexistere.

XXIII.

Figura elementorum circularis est ob cœlum continens & ambiens, ex se autem & sua natura, fixam & determinatam figuram non habent propter variam & multiplicem mutabilitatem, sed ad extremitatem corporum quibus junguntur, variè figurari possunt ut aqua in vase quadrato est quadratae figuræ, rotundo rotunda, triangulari triangularis &c. Hinc Philosophus elementa figuram habere ait non ex forma substantiali fluentem, cum alias corrumperentur si figuram amitterent.

XIX.

Numerus eorum inquirendus venit de quo Philosophi

sophi varie disceptant, aliij unum tantum posuere elementum ut Thales: aliij duo tantum nempe ignem & terram quæ sententia est Bernhardi Telesij de naturarum lib. 3. c. 14. aliij tria admittunt aquam scilicet terram & aërem excluso igne, & hæc est Cardani sententia. In horum nos non descendimus sententias sed secundum communem sensum Aristotelicorum quatvor agnoscimus, ignem, scilicet aërem, aquam & terram.

XX.

Quod multæ svadent rationes quarum quasdam apponemus 1. à motu est enim quadruplex, ijsq; rectilineus vel à medio sursum vel à medio deorsum: ut motus simplex simplicitè sursum competit igni simplicitè levi; motus simplititer deorsum terræ simplicitè gravi; motus secundum quid sursum aëri secundum, quid levi; secundum quid deorsum & quid secundum, quid gravi; unde sic colligere possumus tot sunt elementa sive corpora simplicia quot sunt motus rectilinei differentiæ, at illæ quatvor ex dictis constat, ergo quatvor deprehendimus elementa tanquam propria subjecta motus consistunt. 2. à qualitatum primarum combinationibus, quot ex sunt, totidem elementa danda, enim necesse est, at hæ quatvor utpote calor, frigus, humiditas & siccitas. Nam calidi & frigidi, ut & humidæ & siccæ combinatio in uno eodemq; subjecto in gradibus summis subsistere non potest. Ergo omnino quatvor elementa, ignis in quo caliditas in summo gradu & siccitas in remisso, aëris in quo humiditas in summo & caliditas in remisso, aqua in qua frigiditas in summo gradu & humid. in remisso, terra in qua siccitas in summo gradu, frig. in remisso. Huc facit illud Boëtij:

Tu

*Tu numeris elementa ligas, ut frigida flammis,
Arida convenient liquidis: ne purior ignis
Evolat, aut mersas deducat pondera terras.*

XXI.

Silentio prætereo quod cœlum circulari motu moveatur ergo opus est illi centro immobili circa quod volvatur, & hoc est terra: Si terra in rerum natura existat quæ omnium elementorum gravissima, ergo oportet ignem esse qui omnium levissimus & supremum locum occupat, datis extremis danda quoq; intermedia, nempe aér & aqua (quia natura conjunxit extrema per intermedia) ex quibus hæc cum terra gravitate ille cum igne levitate Convenit. Hæc ignis calori nativa frigiditas, ille terræ siccitate nativa humiditate aversatur

XXII.

Numero cognito qualitates sese offerant qnæ veluti eorum arma sunt quibus suas operationes exequuntur; et si principaliter substantijs tribuuntur actiones & generationes, tamen substantiæ per qualitates sunt efficaces & ipsius tribuitur alteratio col. con. in phys. Arist. c. 7. quæst. 19.

XXIII.

Has cum unanimi consensu philosophorum in primas & ex illis ortas dispescimus.

XXIV.

Primæ vulgo quatvor numerantur, caliditas, frigiditas, humiditas siccitas, quarum priores duas activæ, posteriores duas passivæ.

XXV.

Et duodecim juxta quorundam opinionem, quatvordecim ortæ seu secundæ, densitas, raritas, asperitas, lenitas, durities, molities, crassities, subtilitas, ariditas.

ditas, lubricitas, lentoſ triabilitas; & haec qualitates manifestae ſunt quæſensibus occurruunt earumq; ratio reddi potest; ſunt & occultæ qualitates quarum nulla ratio apodictica eſt, ut cum magnes trahit ferrum.

XXVI

Hæc jam de elementis generatim prout vniuersi hujus partes ſunt integrantes dicta ſunt, reſtaret equidem alterum membrum eorum generalis traſtationis respectivæ quatenus mixtionem aggrediuntur, ſed inſtitutum noſtrum praſens (ut initio diximus) intatum relinquit.

Deum rectorem & gubernatorem ſolum omniscientem rogamus & trecamur, ut Spiritum ſapientie & intelligentia in corda noſtra effundere dignetur, cujus fulgore veritatem agnoscamus & veritatis Deum devotè colamus, honoremur celebremus cui ſoli uni & trino

Laus & gloria perennis.

COROLLARIA.

AN Philosophia Theoretica
Practica ſit praefantior? D.
An

ALIUD.

LAURENTI merito tua canto nomina versu
Inter sacra velis, dum memor esse Physis,
Nam dabit hæc summi consondere culme honoris,
Illa dabunt coeli, gaudia chara tibi,
Fac pergas igitur cæptum Deus opto secundet
Et sua, qui meruit, gloria lausq; siet.

*Ex animo, commensali & amico suo
certissimo gratulatur*

Joannes D. Lilienenus.

Gluta

11. *Deinde enim dicitur quod* *deinde dicitur quod*
12. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
13. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
14. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
15. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
16. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
17. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
18. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
19. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*
20. *deinde dicitur quod* *deinde dicitur quod*

१०८० विनायक चतुर्थी शुक्रवार १०८०

Jesus as the Teacher

An amicitia utilis & jucunda
propre dicenda amicitia? N.

An cœlum sit rotundum? A.

An elementa quæ nobis cer-
nuntur sint pura? N. In puro
enim elemento nihil nutrire-
tur aut nasceretur.

An concessa libertate tollatur
concurrus causæ primæ cum
secunda? N.

An homines privatæ condi-
tionis qui ad monomachiam
provocare sibi præsumunt di-
cendi sunt vere fortis? N.

An omnis dator sit liberalis?

N. D.

An ebrietas excusat delicta? N.

Artium liberalium cultori maximè industrio

Humanissimo ac doctissimo viro- Juveni,

Dn. LAURENTIO UDDO-
nis Robergio, Austrogotho, a-
mico ac conterraneo suo singulariter dilecto,
ingenuè ac doctè publicitus disputanti.

LAURUS tota virens arbor gratissima Phæbo,
Laurenti nomen fecit & ipsa tibi;
Ergo velut laurus; semper fert frondis honores,
Vatibus antiquis, unde & amica fuit;
Sic olim fiet, vera virtutis amator,
Pro studijs doctis, laurea serta geras:
Sic patriæ acceptus nec non utrig, parenti,
Quin etiam claris gratus ubiq, viri.
Vince hic Laurenti, Laurenti vince Jehova
Auspice, sic tandem vicit ipius ovans.

Moris ac amoris ergo

Lubens reliquit

Magnus P. Stolpius.

